

Proč bránili průjezdu?

Vzdělávací cíl: Žáci sestaví příběh vlakových zátarasů a najdou souvislost s přejezdy vlaků z ČSR do SRN v době studené války. Žáci dokáží nahlédnout obě strany mocenského konfliktu.

Klíčová slova: Československo 50. léta, technika, propaganda, dobové perspektivy, formulujeme a ověřujeme hypotézu

Kontextualizace pro učitele:

Dne 11. května 1951 neplánovaně přejel osobní vlak s celkem 107 cestujícími z Aše přes československou státní hranici do německého Selbu. Zhruba 77 osob se ze SRN vrátilo, 28 jich v emigraci zůstalo. Tato událost vzbudila pozornost nejen mezi zpravodajskými a bezpečnostními komunitami sovětského i západního bloku, ale též v masmédiích. Leták „Pravda o vlaku svobody“ byl shozen na území ČSR z balónu a byl vytvořen americkou armádní tajnou službou CIC (Counter Intelligence Corps) a nemá uvedeno autorství, text Ivana Skály „Gangsteři“ vydalo Rudé právo. Událost a její ohlas vedly k opatření na železničních přechodech, jež měla zamezit přejezdu do ciziny. Hranice byla na dráze opevněna buď vytrháním kolejí, instalací výkolejek či těžkých závor, většina mezinárodních přejezdů byla opatřena též kontrolní lávkou se světlometem.

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 POPIS FOTOGRAFIÍ (4 min.)

Označování důležitých a prvků na fotografiích a jejich popis.

Žáci si všímají kolejí a pohyblivého zátarasu.

2 FORMULOVÁNÍ HYPOTÉZY I (4 min.)

Formulování hypotézy ohledně zařízení, které fotografie zachycují, do textového pole.

Učitel vytváří bezpečné prostředí, kdy žáci nemají obavy z chyby a formulují různé hypotézy. Přestože nemají dostatek informací, aby správně identifikovali účel zařízení, i nepřesné odhady je mohou produktivně vtahovat do situace zachycené na snímcích.

3 ZKOUMÁNÍ DALŠÍCH FOTOGRAFIÍ (1 min.)

Prohlížení fotografií s pomocí lupy.

Trojice fotografií ukazuje obdobné zařízení, tedy zátaras. První dvojice ukazuje současný stav zařízení, na třetí fotografii je kontrolní lávka, po zvětšení lze také nalézt zátaras.

4 INTERPRETACE FOTOGRAFIÍ (5 min.)

Odpovídání na návodné otázky do textových polí: ? K čemu zařízení slouží?

? Kde by mohlo být umístěno a kdy? Odkud vedou koleje a kam?

Jedná se o bezpečnostní prvek proti přejezdu vlaku do zahraničí. Tento zátaras byl později zrušen, jeho zbytky však jsou stále patrné.

5 ZKOUMÁNÍ DALŠÍ FOTOGRAFIE (1 min.)

Prohlížení fotografie s pomocí lupy a četba popisky.

Žáci si prohlíží výjev zaparkovaného vlaku a dvou skupin lidí. Popisek doplňuje dataci, lokaci lokomotivy, místo, ze kterého vyjela, a naznačen je i další osud vlaku.

6 FORMULOVÁNÍ HYPOTÉZY II (5 min.)

Formulování hypotézy ohledně situace, kterou zachycuje předchozí fotografie.

Žáci kombinují dosavadní poznatky o zátarasech s informací o přejezdu vlaku. Žáci by si měli spojit následek (zátaras) s příčinou: přejezd vlaku z východního bloku (ČSR) na Západ (SRN).

7 ČETBA TEXTU LETÁKU A OZNAČOVÁNÍ KLÍČOVÝCH PASÁŽÍ (5 min.)

Prohlížení faksimile letáku americké zpravodajské služby s pomocí lupy. Označování pasáží obsahujících nové informace.

Žáci by pozorným čtením měli dospět k základním obrysům ústředního příběhu. Měli by si také všimnout citově zabarvených klíčových termínů (svobodný svět, smyšlenka, vlastenečtí, útlak, teroristé) a snahy vyprávět příběh jako součást vnitřního prnutí v komunistickém Československu. Pro rámec čtení je důležité též médium textu.

8 ČETBA TEXTU ČLÁNKU A OZNAČOVÁNÍ KLÍČOVÝCH PASÁŽÍ (5 min.)

Prohlížení faksimile článku z Rudého práva s pomocí lupy. Označování pasáží obsahujících nové informace.

Přejezd vlaku je pojmenován jako „teroristický“, „gangsterský kousek“ vyvolaný touhou po řešení krize kapitalistických zemí. Ty mají směřovat k lidové vzpouře proti útlaku ze strany „imperialistických vydřiduchů“ navazujících na nacismus a inspiraci mají nalézt v komunistickém Československu.

9 SHRUTÍ ANALÝZY TEXTŮ (7 min.)

Odpovídání na otázku do textového pole: ? Co jste se dozvěděli o vlaku svobody?

Žáci si musí poradit s tím, nakolik přeberou normativní soudy jednoho či druhého textu. Nejlépe pokud pro své převyprávění zvolí vlastní pojmy.

10 ŘAZENÍ FOTOGRAFIÍ (1 min.)

Řazení fotografií podle časové posloupnosti.

Účelem tohoto kroku je usazení povědomí o příčině a následku. Úkolem je identifikovat přejezd vlaku jako příčinu zátarasu. Barevná fotografie současné podoby dodává časový rozměr a uzavírá příběh do studené války.

11 VYPRÁVĚNÍ PŘÍBĚHU (7 min.)

Žáci na základě zjištěných informací v textovém poli vypráví příběh vlaku svobody.